

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 10/2 2021 s. 720-740, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ ŞİİRLERİN ÇOCUĞA GÖRELİK ÖLÇÜTLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Şener DEMİREL*

Hacer DENİZ**

Geliş Tarihi: Aralık, 2020

Kabul Tarihi: Mayıs, 2021

Öz

Şiir; öğrencilerin dilsel, duyuşsal, zihinsel gelişimlerinin yanında kişilik gelişimlerini de çeşitli yönlerden desteklemektedir. Bu nedenle çocuğun gelişimi açısından eğitimde kullanılan şiir metinlerinin seçimi oldukça önem taşımaktadır. Bu çalışma, doküman analizi yöntemiyle gerçekleştirilen nitel bir araştırmadır. Çalışmanın amacı; '5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler, çocuğa görelik ölçütlerine uygun mudur?' sorusuna cevap bulmaktır. İnceleme materyali; amaçlı ve seçkisiz örneklemeyle belirlenen MEB Yayınlarına ait 5. sınıf Türkçe ders kitabı içerisinde yer alan şiirlerdir. Çalışmada araştırmacılar tarafından, ortaokul düzeyindeki Türkçe Ders Kitabındaki Şiirlere Yönelik Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı geliştirilmiştir. Şiirlerin genelinin çocuğa görelik ölçütlerine göre yeterli düzeyde olduğu ve dolayısıyla öğrencilerin ana dili becerilerini, bütünsel gelişimlerini, derse olan ilgi, tutum ve motivasyonlarını destekleyici nitelikte olduğu ifade edilebilir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe eğitimi, ders kitabı, çocuk şiirleri, çocuk edebiyatı, çocuğa görelik.

ANALYSIS OF THE POEMS IN THE 5TH GRADE TURKISH COURSE BOOK ACCORDING TO THE CRITERIA OF CHILD-APPROPRIATENESS

Abstract

Poetry supports students' linguistic, affective and mental development as well as their personality development in various aspects. Therefore, the selection of poetry texts used in education is important for the development of the child. This study is a qualitative research conducted with a document analysis method. The purpose of this research; It is to find an answer to the question "Are the poems in the 5th-grade Turkish coursebook by the criteria of child-appropriateness?" The material analyzed; these are the poems included in the 5th grade Turkish textbook of MEB Publications determined by purposeful and random sampling. In the study, Analytical Rubric for the Poems in the Turkish Course Book at the secondary school level was developed by the researchers. It can be said that most of the poems are at a sufficient level according to the criteria of child-appropriateness. Therefore, it can be stated that the poems in the coursebook are supportive of the

* Prof. Dr.; Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, sdemirel@firat.edu.tr

** Öğr. Gör.; Trabzon Üniversitesi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, hacerdeniz@trabzon.edu.tr

students' mother tongue skills as well as their holistic development, interest, attitude, and motivation to the course.

Keywords: Turkish education, coursebook, children's poems, children's literature, child-appropriateness.

Giriş

Metin, zihinde oluşturulan anlamın çeşitli yollarla aktarılması sonucu oluşan dizimsel bir örgüdür. Kendisini oluşturan öğelerle sağlanan bu kısmî beraberlik ve bütünlük, metnin temel özelliklerinden biridir. Yazılı bir materyal olarak metin, cümleler ve paragraflar hâlinde birbirine eklenerek oluşan, başı ve sonu belli olan, bir plâna göre ilerleyen, sözcükler öznesinden, zamanından ve uzamından bağımsız bir anlamı olan bağdaşık ve tutarlı, dilsel bir bütündür (Korkut, 2016, s. 176). Bununla birlikte, tümcelerden oluşan her dizgenin metin olarak nitelendirilemeyeceği ve metnin temel amacının iletişim olduğu gerçeği söz konusudur. Metnin, söz dizimi ve anlam bilimi açısından bağdaşık ve tutarlı olmasının yanında iletişimsel ilişkilerin ve bağlantıların nasıl kurulduğunun ortaya konulması açısından amaca uygunluk, kabul edilebilirlik, duruma uygunluk, metinlerarasılık ölçütlerini de taşıması gerekmektedir (Dilidüzgün, 2017, s. 27; De Beaugrande ve Dressler, 2002, s. 37). Dolayısıyla metin, “belli bir amaca yönelik, belli bir kitleye hitap eden, mantıklı ve tutarlı bir anlama sahip olan, bildirişimi sağlayan bir bütün” olarak tanımlanabilir.

Metnin önemini artıran temel rollerinden biri, belli izleksel yapıda ve belli bir seviyeye uygun olarak eğitim amacıyla kitleler arası bilgi aktarımını sağlamasıdır. Bu yönüyle eğitimde kullanılan metinlerin, metinsellik ölçütlerine ve hitap edilen yaş grubunun gelişim özelliklerine uygunluğu başta olmak üzere çeşitli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Çocuğa kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerilerin edinimine hizmet eden, çocuğun kişilik gelişimini destekleyen, çocuğa hitap eden edebî metinlerin seçilmesi gerekmektedir (Kılınç, 2014, s. 2). Nitekim eğitimde kullanılan edebî metinlerin, çocuğun gelişimini destekleyebileceğinin yanı sıra, bu konuda eksik ya da zararlı bir özellik de gösterebilir (Somuncu, 2008, s. 8). Özellikle dil eğitiminde metinlerin, çocuğun anlama ve anlatma becerileri üzerindeki etkisinin, dil becerilerini destekleme ölçütlerinin göz önüne alınması gerekliliği, metin seçiminin önemini ve zorluğunu bir kat daha artırmaktadır. Bu bakımdan, Türkçe derslerinde kullanılacak metinlerin titizlikle seçilmesi ve çocuğa görelilik ilkesine dikkat edilmesi gerekmektedir.

Çocuğa görelilik ilkesi, ifade ettiği öneminin aksine eğitim ve edebiyat alanlarına oldukça geç girmiş bir kavramdır. Dünya edebiyatında 1789 Fransız İhtilali'yle, Türk edebiyatında ise II. Meşrutiyet'ten sonra başlayan modernleşme sürecinde çocuklar ayrı bir sınıf olarak kabul edilmeye başlanmış ve her alanda olduğu gibi edebiyatta da çocuğa hitap eden ürünler ortaya çıkmaya başlanmıştır (Karaca, 2013, s. 24-38). Gelişim özellikleri bakımından çocukluğu farklı dönemlere ayıran Piaget'in görüşleri, bu konuda bir dönüm noktası niteliğindedir. Piaget (2016a, s. 33); çocuk dünyasının, yetişkin bir bireyin dünyasından çok farklı olduğunu, çocuğun gerçeklik anlayışıyla düşünce biçiminin kendine özgü özellikler taşıdığını belirtmektedir. Çocuk, mantığı ve düşünce biçimiyle dil gelişiminin iç içe geçmiş yapısı, kendine özgü bir algılama ve duyuş biçimini oluşturmada, egosantrik ve toplumsallaşmış dil gelişim dönemlerine göre farklı birtakım özellikler göstermektedir (Piaget, 2017, s. 1-43). Dolayısıyla çocuğun yetişkinlerden farklı bir duyuş ve düşünce yapısına sahip olduğu gerçeğinin yanında, çocuğun bilişsel özelliklerinin dil gelişimi dönemlerine göre farklılaştığı göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, dil gelişiminin dışında Piaget (2016b, s.

152-185), fiziksel ve zihinsel olgunlaşmayı temel alarak çocuğun zekâ gelişimini sezgisel dönem, kavram öncesi, somut işlemler ve soyut işlemler olmak üzere 4 temel döneme ayırmış, ancak bu dönemleri tamamladıktan sonra, çocuğun bir yetişkin gibi düşünebileceğini savunmuştur. Vygotsky ise (2018, s. 70-77) Piaget'nin görüşlerini desteklemekle birlikte, çocuğun gelişim dönemlerini tamamladıktan sonra bir yetişkin gibi düşünemediğini, ancak bir geçiş evresine girdiğini ve ergenlik döneminden sonra çocuğun bir yetişkin bakış açısına sahip olabileceği görüşünü ileri sürmektedir. Çocuğun gelişim özellikleri ele alındığında, 12 yaşından sonra çocuğun duyuş ve düşünüş biçiminin bir yetişkin gibi olmadığını, üstelik ergenlik dönemi olarak adlandırılan dönemin bireyi, fiziksel ve psikolojik olarak çok farklı bir dünyaya sürüklemektedir. Bu bakımdan eğitimde hedeflenen amaçlara, gelişim dönemleri dikkate alınarak seçilen, hedef kitlenin bilişsel, duyuşsal ve devinsel özelliklerine uygun metinlerle ulaşılabilir.

Her metnin temel amacı olan bildirişim, çocuklar için yazılan metinlerde de temel amaçtır. Bu noktada metinlerin çocuğa hitap etmesi, verilen bilgilerin ve iletilerin çocuğun gelişim özellikleriyle uyumlu olması ve çocuğun dil gelişiminin yanında onun bütünsel gelişimini destekleyici olması gerekmektedir. Bütün bunlar da “çocuğa görelilik” ilkesini ön plâna çıkarmaktadır. Çocuğa görelilik; bir metnin dil, üslûp, konu, tema, iletiler, varlık kadrosu ve resimleriyle çocuğa göre olup olmadığını ihtiva eder.

Çocuk edebiyatı ürünleriyle sunulan iletiler, eğitsel açıdan önemli katkılar sağlasa da kimi zaman eğitsel olmaktan uzak bir özellik gösterebilmektedir (Akçay ve B. Baş, 2015, s. 79). İletilerin çocuğun gelişimini destekleyici nitelikte olabilmesi için amaca ve seviyeye uygun olmasının yanı sıra, nasıl aktarıldığına da dikkat edilmesi gerekmektedir. Nitekim çocuklara yönelik metinlerin doğrudan öğüt verici, açık iletilere sahip olması gerektiği yanılığısı vardır. Oysa çocuğun üst düzey zihinsel becerisini kullanmasını sağlayacak, onun yaratıcı ve eleştirel düşünmesine fırsat verecek, zihnini aktif kılacak bir aktarım şeklinin benimsenmesi gerekmektedir. Çocuklar, edilgen olarak değil sürece aktif olarak katılan, değerlendiren, heyecan duyan, keşfeden ve yeni ürünler ortaya koymaya çalışan etken bireyler olarak düşünölmeli ve böylece yaratıcı çalışmalar sonucu oluşturulmuş metinler seçölmeli, yaratıcı süreçler temel alınarak çocuklarla buluşturulmalıdır (Göleryüz, 2006, s. 39). Bu yaklaşım günümüz eğitim anlayışının da gereklerinden biridir.

Çocuklara hitap eden metinler; sadece hedef iletilerin aktarımını değil, aynı zamanda dilin en güzel örneklerinin tanıtımını sağlamakta, dilin sanatlı ve etkili kullanımını ve metin türlerinin öğretimini desteklemektedir (Yalçın, 2012, s. 45) Çocuk edebiyatı, metin türleri açısından çeşitli şekillerde tasnif edilmiştir. Ancak bu konuda 2019 *Türkçe Dersi Öğretim Programı* (TÜDÖP) (s. 16-17) temel alındığında bilgilendirici metin, hikâye edici metin ve şiir olmak üzere metin türlerinin 3 temel başlık altında tasnif edildiği görölmektedir. Bu metin türleri içerisinde şiir metinlerinin çocukların fonolojik farkındalıklarını kazanmaları, duyuşsal ve bilişsel yönlerinin yanında farklı düşünme becerilerini desteklemesi noktasında özel bir yeri olduğu söylenebilir. Özellikle çocuğun estetik gelişimine, yaratıcılığına sağladığı katkılar nedeniyle, eğitsel açıdan kullanılması yönünde önerilmiştir.

Bütün edebî eserlerde estetik kaygı söz konusu olsa da, bu durum şiirde daha ön plandadır. Posner, şiiri estetiğin bir yan dalı olarak nitelendirmekte ve şiir dilinin estetik işlevi olan bir iletişim şekli olduğunu belirtmektedir (Posner'den akt. Aksan, 1999, s. 18). Diğer metin türleri gibi çocuklara yönelik şiirler de kendi içerisinde çeşitli türlere ayrılmakta ve çocuğun

gelişim özelliklerine göre kullanılmaktadır. Yalçın ve Aytaş (2012, s. 212) çocuk şiirlerini, okul öncesi çocukların ilgi duyduğu tekerleme, müzikli şiir, resimli kitaplardaki şiirler ve ilkökul 3. sınıf döneminden sonra öykülü, nükteli, serbest ve somut şiirler olmak üzere 7 kategoriye ayırmıştır. Şiir incelemelerinde anlatım özellikleri, betimlemeler, benzetme, aktarma gibi anlam olayları ve ses öğeleri, imgeler gibi nitelikler, içerik ve sunuluş olarak iki temel başlık altında ele alınmakta; içerik başlığı altında konu, tema, ileti, duygu ve coşkular incelenirken sunuluş başlığı altında uyak, ölçü, ritim gibi ses özellikleri, imge, betimleme ve söz sanatları incelenmektedir (Aksan, 2003, s. 23-24).

İçerdiği imgeler, ritim, uyum gibi estetik özellikleri ve kolay ezberlenir yapısı itibarıyla şiir türü, çocukların ilgisini çekmekte ve dilsel, duyuşsal, zihinsel gelişimin yanında kişilik gelişimlerini de desteklemektedir. Bu kapsamda çocuklar için seçilecek şiirlerin, onların hayattan zevk almasını sağlayacak, yaşantılarını zenginleştirecek, ufuklarını geliştirecek, estetik gelişimlerini destekleyecek ve onların ilgisini çekebilecek nitelikte olması gerekmektedir (Oğuzkan, 2001, s. 250). Dolayısıyla çocuğun gelişimi açısından Türkçe derslerinde kullanılacak şiir metinlerinin seçimi önem taşımaktadır. Ancak fonolojik farkındalık, ana dili bilinci kazanımı, dili etkili ve estetik bir şekilde kullanabilme becerilerini etkilediği için ana dili eğitiminde kullanılacak şiirlerin seçiminde, çok daha titiz davranılması gerekmektedir. Bu konuda Türkçe ders kitabındaki metinlerin; metin türü (B. Baş, 2003), çocuk edebiyatının temel ilkeleri (Danışman, 2019), bağdaşıklık ve tutarlılık özellikleri (Gözlet, 2018), anlam yapıları (S. Demir ve Sinan, 2016) ve ders kitabındaki resimlerle uyumu (İşcan ve Cımbız, 2018) üzerine çalışmalar mevcuttur. Şiir türü özelinde 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirler; şekil, tema, tür (Ercan, 2014) ve değerler açısından (Çapoğlu ve Okur, 2015) incelenmiştir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiir ve okuma metinleri, kültürel öğeler açısından değerlendirilmiştir (Kırkkeseli, 2017). Demirel ve Kökçü tarafından (2019) 6. sınıf ders kitabındaki şiirler, estetik açıdan incelenmiştir. Ayrıca ortaokul Türkçe ders kitabında yer alan şiirler; temalarla ve programla uyumu (Karakuş, 2019), imgesel dil özellikleri (Altuntaş, 2018), metinsellik ölçütleri (Doğan, 2018) açısından da ele alınmıştır. Ancak yürürlükte olan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirler, çocuğa görelilik ölçütleri göz önüne alınarak biçim ve içerik açısından incelenmemiştir. Dolayısıyla, ana dili olarak Türkçe eğitiminde kullanılan 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerin, çocuğa görelilik ölçütleri açısından incelenmesinin ve buna bağlı olarak söz konusu şiirlerde yer alan iletilerin aktarım açısından değerlendirilmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı; ‘Millî Eğitim Yayınları arasında çıkan ve hâlâ okutulmakta olan 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler çocuğa görelilik ölçütlerine uygun mudur?’ sorusuna cevap bulmaktır. Bu ana amaç doğrultusunda belirlenen alt amaçlar şunlardır:

- 1) 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler biçim açısından 5. sınıf öğrencilerine uygun mudur?
- 2) 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler dil ve üslup açısından 5. sınıf öğrencilerine uygun mudur?
- 3) 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler konu ve tema açısından 5. sınıf öğrencilerine göre midir?

4) 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler iletiler açısından 5. sınıf öğrencilerine göre midir?

5) 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler resimler açısından 5. sınıf öğrencilerine göre midir?

Yöntem

Bu çalışma, doküman analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bu tür araştırmalar, araştırmacının esnek olması, toplanan bilgilere göre araştırma sürecini yeniden şekillendirmesi ve gerek araştırma deseninin oluşmasında gerekse toplanan bilgilerin analizinde tümevarımsal bir yaklaşım benimsemesini gerektirir (Yıldırım, 1999, s. 10). Araştırılan konuyla ilgili belgelerin incelenmesine dayanan doküman analizinde aynı araştırmacı ya da farklı izleyiciler tarafından tekrar tekrar izlenerek önceki izlemelerden elde edilen sonuçlarla karşılaştırmalar yapılarak daha kaliteli bilgiler elde etmek hedeflenir (Karagöz, 2017, s. 586).

İncelenen Materyal

İncelenecek materyal belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yargısal örnekleme de denilen bu örnekleme yönteminde ortalama düzeyde araştırma için önemli olan özelliklerin sahip olunmasına dikkat edilerek bir örneklem seçilmesini içerir (Özen ve Gül, 2007, s. 414). Ortaokul öğrencilerine hitap eden şiirleri incelemeyi hedefleyen bu araştırmada incelenen materyal belli bir sınıf düzeyiyle sınırlandırılmak istenmiştir. Sınıf düzeyi belirlenirken seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda 5. sınıflar üzerinde çalışma yapılacağı belirlenmiştir. Araştırmada 5. sınıf öğrencilerine yönelik olarak hâlâ okutulmakta olan bir ders kitabı içerisinde yer alan şiirlerin incelenmesi amaçlanmış ve bu çerçevede Elazığ'daki devlet okullarında 2019-2020 yılında öğretim materyali olarak kullanılan MEB Yayinevine ait 5. sınıf 254 sayfalık Türkçe ders kitabı kullanılmıştır. Söz konusu kitapta yer alan 32 metinden 6'sının şiir olduğu belirlenmiştir. İncelemeye tabi tutulan şiirler şunlardır:

Ş1.L1 Çocukluk (Lirik)

Ş2.E1 Mustafa Kemal'in Kağnısı (Epik)

Ş3.P1 Anadolu Sevgisi (Pastoral)

Ş4.L2 Kitabın Serüveni (Lirik)

Ş5.E2 Cazgır (Epik)

Ş6.S1 Yüksek Evde Oturanların Türküsü (Satirik)

Veri toplama aracı

Bu araştırmada Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerin çocuk edebiyatı ölçütleri açısından değerlendirilebilmesi için bir ortaokul düzeyindeki **Türkçe Ders Kitabındaki Şiirlere Yönelik Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı** geliştirilmiştir. Madde yazımı için ilk önce bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatür ışığında 35 madde oluşturulmuştur. Oluşturulan maddelerin kapsam geçerliğini sağlama adına uzmanlardan görüş alınmıştır.

Tablo 1: Uzmanlara ait bilgiler

Demografik özellikler		n	%
Unvan	Doç. Dr.	3	37.50
	Dr. Arş. Gör.	2	25.00
	Uzman Öğretmen	3	37.50
Cinsiyet	Kadın	4	50.00
	Erkek	4	50.00
Kurum	Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi	1	12.50
	Mersin Üniversitesi	1	12.50
	Fırat Üniversitesi	3	37.50
	Millî Eğitim Bakanlığı	3	37.50

Kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla Fırat, Mersin ve Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitelerinin Türkçe Eğitimi Bölümlerinde görev yapan 3 Doç. Dr., 2 Dr. Arş. Gör. ile Türkçe Eğitimi alanında tezli yüksek lisans yapmış ve aktif olarak görev yapan 3 Türkçe öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan her madde için uygun=3, düzeltilmeli=2, çıkarılmalı=1 kategorilerinden birini seçmeleri ve düzeltilmesi istenen maddeler için düzeltme önerisinde bulunmaları istenmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda Excel programı yardımıyla her bir madde için “ $KGO=(Nu/N/2)-1$ ” formülünden hareketle kapsam geçerlik oranı hesaplanmıştır. M9 maddesinin kapsam geçerlik oranı 0 olarak belirlendiği için bu madde ölçme aracından çıkarılmıştır. Ayre ve Scally (2014) tarafından .05 anlamlılık düzeyinde kapsam geçerlik ölçütü 8 uzman için en az .75 olması gerektiği belirtilmiştir (Yeşilyurt ve Çapraz, 2018, s. 257). Ölçme aracının geçerliğini güçlendirmek adına kapsam geçerlik oranı .75’in altında olan M10, M11, M14, M16 maddeleri ölçme aracından çıkarılmıştır. Ölçme aracının geneli için kalan maddelerin kapsam geçerlik oranları üzerinden hesaplanan kapsam geçerlik indeksi .88 olarak kapsam geçerlik ölçütünden büyük olduğu için (.88>.75) maddelerinin kapsam geçerliğinin sağlandığı söylenebilir. Kapsam geçerlik indeksi alt boyutlar özelinde ise biçim 1.00, dil ve üslup .80, konu ve tema .86, iletiler .94, resimler .85 olarak hesaplanmış. Bu kapsamda tüm kapsam geçerlik indekslerinin kapsam geçerlik ölçütünden büyük olduğundan kalan maddelerin kapsam geçerliği açısından anlamlı olduğu ifade edilebilir ($KGİ>KGÖ$). Ancak M8, M12, M13, M15, M21, M22, M24, M25, M26, M27, M33, M34, M35 maddeleri için en az bir uzman tarafından düzeltilmeli görüşü belirtildiğinden yeniden gözden geçirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda bazı maddeler bölünmüş, bazı maddeler birleştirilmiş ve bazıları üzerinde anlamsal düzeltmeler gerçekleştirilerek ölçme aracına son şekli verilmiştir. Geliştirilen ölçme aracının güvenilirliğini sağlamak amacıyla Türkçe ders kitabındaki şiirlerin %20’si biri erkek biri kadın olmak üzere 2 uzmana gönderilerek Türkçe Ders Kitabındaki Şiirlere Yönelik Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı ile analiz edilmesi istenmiştir. Uzmanlar arasındaki uyumu belirlemek amacıyla önce SPSS programı yardımıyla korelasyon analizi uygulanmış ve iki uzman arasında %100 uyum olduğu bulunmuştur. Ölçme aracının güvenilirliğini güçlendirmek adına Excel programına aktarılan verilere parametrik olmayan Cohen kappa testi de uygulanmıştır. Uzmanlar arasındaki uyumun şans eseri olabileceğini dikkate aldığından iki gözlemci arasındaki yüzde orantı uyumdan daha güçlü olduğu kabul edilen Cohen kappa testi “ $\kappa = \frac{Pr(a) - Pr(e)}{1 - Pr(e)}$ ” formülü uygulanarak yapılmış ve uzmanlar arasındaki uyumun $\kappa=.79$ oranında iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Kılıç, 2015, s. 142). Tüm bu değerler göz önüne alındığında ortaokul Türkçe ders kitabındaki şiirlere yönelik geçerli ve güvenilir bir analitik dereceli puanlama anahtarının

geliştirildiği ifade edilebilir. Analitik dereceli puanlama anahtarı 26 maddeli olup yeterli ve yetersiz ölçütüne göre 1-4 arasında puanlanmaktadır. Testten alınan en düşük puan 26, en yüksek puan ise 104'tür. Ölçekte alınan toplam puan üzerinden 26-52= kötü, 53-78=orta, 79-104=iyi şeklindedir. Analitik dereceli puanlama anahtarı çocuk edebiyatı ölçütleri temel alınarak 5 boyuttan oluşturulmuştur. Beş boyut için en düşük ve en yüksek puanlar; biçim 6-24, dil ve üslup 6-24, konu ve tema 7-28, iletiler 3-12, resimler 4-16 şeklindedir. Ancak ortalama üzerinden 1.00-1.75=1, 1.76-2.50=2, 2.51-3.25=3, 3.26-4.00=4 ölçütü esas alınabilir.

Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmaya esas teşkil eden ders kitabı MEB kitap deposundan tedarik edilmiştir. Daha sonra kitap içerisinde yer alan şiirler belirlenmiş, şiirler sırasıyla numaralandırılmış ve şiir türü belirlenerek kodlanmıştır. Bu şekilde “Ş”nin yanındaki sayı şiir numarasını, ardından gelen harf şiir türünün ilk harfini, bu harften sonra gelen sayı ise o türde olan kaçınıcı şiir olduğunu belirtmektedir. Türkçe ders kitabında temalar içerisinde bulunan şiirler araştırmacılar tarafından geliştirilen analitik dereceli puanlama anahtarı yardımıyla aynı puanlayıcı tarafından 30 gün arayla iki kez puanlanmıştır. Puanlamalar arasındaki uyum için korelasyon analizi gerçekleştirilmiş ve %100 uyum sağlandığı görülmüştür. Verilerin dayanıklılığını sağlamak adına ek olarak $\kappa = [\text{Pr}(a) - \text{Pr}(e)] / [1 - \text{Pr}(e)]$ formülüyle Cohen kappa testi uygulanmıştır. Cohen kappa değeri; $\kappa < 0$ şansa bağlı olabilecek uyumdan daha kötü, 0.01-0.20 önemsiz düzeyde, 0.21-0.40 zayıf düzeyde, 0.41-0.60 , 0.61-0.80 İyi düzeyde, 0.81-1.00 çok iyi düzeyde uyum şeklinde değerlendirilmiştir (Kılıç, 2015, s. 143). Bu doğrultuda ilk puanlama ile son puanlama arasında $\kappa = .53$ değerinde uyum güvenilirliği olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmacılarından biri dış denetleyici olarak ders kitabında temalar içerisinde ana metin olarak yer verilen şiirlerin %30'unu Türkçe Ders Kitabındaki Şiirlere Yönelik Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı ile analiz etmiştir. İncelenen kitapta bulunan 8 temanın 6'sında 1'er şiire yer verilmiş ve bu 6 şiirin %30'u 1.8 yani 2 şiir anlamına gelmektedir. İki şiir için dış denetleyici ile son puanlama arasındaki uyum için yine korelasyon testi uygulanmış ve %100 uyum belirlenmiştir. Dış denetleyici ile puanlayıcı arasındaki uyumu güçlendirmek için yine aynı formülden hareketle Cohen kappa testi uygulanmıştır. Bu doğrultuda ana puanlayıcı ile dış denetleyici arasında $\kappa = .45$ değerinde güvenilirlik uyumu belirlenmiştir. Yeterli ve yetersiz değerleri arasında 1-4 arasında puanlanmaktadır. Araştırmada ilk kodlama ve son kodlama ile dış denetleyicilerin görüşlerinin ortalamaları hesaplanarak yorumlamalar gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda 1.00-1.75=1 (yüksek düzeyde yetersiz), 1.76-2.50=2 (yetersiz), 2.51-3.25=3 (yeterli), 3.26-4.00=4 (yüksek düzeyde yeterli) şeklinde değerlendirilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular tablolaştırılmış ve veriler tablolar altında yorumlanmıştır.

Tablo 2: Şiirlerin Biçim Yönünden Değerlendirilmesi

Maddeler	$\bar{X}$						
	Ş1.L1	Ş2.E1	Ş3.P1	Ş4.L2	Ş5.E2	Ş6.S1	Genel
1. Belli bir nazım birimi vardır.	4.00	4.00	4.00	2.67	4.00	3.00	3.61
2. Belli bir nazım şeklinde yazılmıştır.	3.00	3.50	4.00	3.00	4.00	3.00	3.42
3. Ölçü kullanılmıştır.	3.50	2.50	4.00	4.00	2.50	3.00	3.25

Maddeler	$\bar{X}$						Genel
	Ş1.L1	Ş2.E1	Ş3.P1	Ş4.L2	Ş5.E2	Ş6.S1	
4. Kafiye kullanılmıştır.	3.50	2.00	3.67	3.00	4.00	3.50	3.28
5. Redif kullanılmıştır.	3.00	2.00	4.00	2.67	3.00	4.00	3.11
6. Ses tekrarlarına başvurulmuştur.	4.00	4.00	4.00	3.67	4.00	4.00	3.95
Σ	21.00	18.00	23.67	21.01	21.50	20.50	20.62

Tablo 2'ye göre 5. sınıf Türkçe ders kitabı içerisinde yer alan şiirlerin biçim açısından incelenmeleri sonucunda en düşük puanı Ş2.E1 ($\Sigma=18.00$) en yüksek puanı Ş3.P1 ($\Sigma=23.67$) almıştır. Ş2.E1'nin ölçü kafiye ve redif konusunda yetersiz olduğu söylenebilir. Şiirlerin genelini ses tekrarları açısından yüksek düzeyde yeterli olduğu, ancak ölçü konusunda Ş2.E1 ($\bar{X}=2.50$) ve Ş5.S'in ($\bar{X}=2.50$) yetersiz, Ş4.L2'nin ($\bar{X}=3.00$) yeterli ve rediflerle ahenk oluşturma konusunda Ş2.E1 ($\bar{X}=2.00$) yetersiz, Ş1.L1 ($\bar{X}=3.00$), Ş4.L2 ($\bar{X}=2.67$), Ş5.E2 ($\bar{X}=3.00$) yeterli olduğu ifade edilebilir. Şiirlerin geneli değerlendirildiğinde biçim açısından yeterli düzeyde oldukları ve özellikle belli bir nazım birimi, nazım şekline sahip olma, kafiye ve ses tekrarları açısından yüksek düzeyde yeterli oldukları çıkarılabilir. Bu açıdan ders kitabına alınan şiirlerin, öğrencilerin fonetik farkındalıkları, estetik, zihinsel, devinsel ve dilsel gelişimlerini destekleyici özelliklere sahip oldukları yorumu yapılabilir. Ayrıca ölçü, kafiye, redif, ses tekrarlarının yardımıyla bir nazım birimi ve şekliyle desteklenerek oluşturulan etkili bir ahenk, müzikalite ve coşkunluğa sahip şiirlerin; çocukların ilgisini çektiği, duyuşsal açıdan gelişimlerini desteklediği, fonetik farkındalıklarını artırdığı ve dilin güzelliğinin ve eşsizliğinin fark etmelerini sağladığı, ana dili bilincini desteklediği göz önüne alınmalıdır. Bu açıdan 5. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan bazı şiirlerin bu özellikleri yeterli düzeyde taşımadıkları ifade edilebilir. Bu durum öğrencilerin başta duyuşsal ve estetik gelişimleri olmak üzere Türkçe derslerine karşı tutumlarını, motivasyonlarını, bütünsel gelişimlerini olumsuz etkileyebilmektedir.

Tablo 3: Şiirlerin dil ve üslup yönünden değerlendirilmesi

Maddeler	$\bar{X}$						Genel
	Ş1.L1	Ş2.E1	Ş3.P1	Ş4.L2	Ş5.E2	Ş6.S1	
5. Çocuğun kelime hazinesini geliştirebilecek niteliktedir.	2.00	4.00	4.00	3.00	4.00	2.00	3.17
6. Çocukta ana dili bilincinin oluşmasına katkı sağlamaktadır.	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
7. Çocuğun seviyesine uygun edebi sanatlar kullanılmıştır.	2.50	4.00	4.00	3.00	4.00	4.00	3.58
8. Kaba söz kullanılmamıştır.	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
9. Dil ve üslup açısından çocuğa göredir.	4.00	3.50	4.00	4.00	3.50	4.00	3.83
10. Düşündürücü öğelere yer verilmiştir.	4.00	3.50	4.00	3.33	4.00	4.00	3.81
Σ	18.50	23.00	24.00	21.33	23.50	22.00	22.39

Tablo 3'e ders kitabındaki şiirler dil ve üslup açısından ele alındığında Ş1.L1'in ($\Sigma=18.50$) en düşük, Ş3.P1'in ($\Sigma=24.00$) en yüksek puanı aldığı görülmüştür. Şiirlerin kaba söz içermediği ve öğrencilerin ana dili bilinci kazanımlarına katkı sağladığı söylenebilir. Çünkü şiirlerin tümü bu konularda tam puan ($\bar{X}=4.00$) almıştır. Şiirlerin geneli dil ve üslup altında en

düşük puanı, öğrencilerin kelime hazinelerine katkı sağlama açısından aldıkları görülmektedir. 5. sınıf düzeyindeki öğrencilerin kelime hazinelerini destekleme ve seviyelerine uygun edebi sanatlar kullanma konusunda Ş1.L1'in yetersiz, Ş4.L2'nin ($\bar{X}=3.00$) yeterli olduğu ifade edilebilir. Tüm şiirler göz önünde bulundurulduğunda çocuğa görelilik ilkesine uygun, dil ve üslup açısından yeterli oldukları, ana dili bilincini destekledikleri, eğitsel açıdan uygun olmayan ifadeler içermedikleri, öğrencilerin seviyesine göre kullanılan edebi sanatlar ve düşündürücü öğelerle onların gelişimlerini yeterli düzeyde destekledikleri çıkarsanabilir. Ancak ders kitabında yer alan bazı şiirlerin 5. sınıf öğrencilerin kelime hazinelerinin gelişimini destekleme noktasında biraz geride kaldığı bu durumda Ş1.L1 ve Ş4.L2 şiirlerinin öğrencilerin seviyelerinin altında olmasından kaynaklandığı ifade edilebilir. Aynı durum söz konusu şiirlerde bulunan edebi sanatların da 5. sınıf öğrencilerinin sanatsal ve estetik gelişimleri adına pek yeterli olmaması sonucu için de geçerlidir.

Tablo 4: Şiirlerin konu ve tema yönünden değerlendirilmesi

Maddeler	$\bar{X}$						
	Ş1.L1	Ş2.E1	Ş3.P1	Ş4.L2	Ş5.E2	Ş6.S1	Genel
11. Çocuğun seviyesine uygundur.	4.00	4.00	4.00	3.33	4.00	4.00	3.89
12. Çocuğun merak duygusunu canlı tutacak niteliktedir.	3.50	4.00	4.00	3.33	4.00	4.00	3.81
13. Evrensel değerleri desteklemektedir.	4.00	4.00	4.00	3.67	4.00	4.00	3.95
14. Millî değerleri desteklemektedir.	1.00	4.00	4.00	1.67	4.00	3.50	3.03
15. Çocukların kişiliğini geliştirecek niteliktedir.	4.00	4.00	4.00	3.67	4.00	4.00	3.95
16. Tema, TÜDÖP ile uyumludur.	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00	4.00
17. Tema şiir bütüne işlenmiştir.	4.00	4.00	4.00	3.67	4.00	4.00	3.95
Σ	24.50	28.00	28.00	23.34	28.00	27.50	26.58

Tablo 4'e göre şiirlerin konu ve tema açısından değerlendirilmesi sonucunda Ş4.L2'nin ($\Sigma=23.34$) en düşük, Ş2.E1, Ş3.P1 ve Ş5.E2'in ($\Sigma=28.00$) tam puan yani en yüksek puanı aldıkları belirlenmiştir. Millî değerleri destekleme açısından Ş1.L1 ve Ş4.L2'nin yetersiz olduğu söylenebilirken Ş2.E1, Ş3.P1 ve Ş5.E2'in tüm puanlayıcılardan bu konuda tam puan aldıkları ($\bar{X}=4.00$) görülmektedir. Genel olarak incelenen şiirlerin millî değerleri desteklemesi açısından ($\bar{X}=3.00$) yeterli olduğu, konu ve tema 5. sınıf öğrencilerine görelilik, evrensel değerleri destekleme, öğrencilerin merak duygularına ve kişiliklerine katkı sağlama açılarından yüksek düzeyde yeterli oldukları ifade edilebilir. Millî değerler noktasında yetersiz kalan şiirlerin evrensel değerleri desteklemekle beraber millî değerleri ön plana çıkarıcı bir konuya sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu durum şiirin yetersizliğinden değil kendine özgü olan anlam yapısından kaynaklanan doğal bir durumdur. Ayrıca şiir temalarının TÜDÖP ile uyumlu olduğu ($\bar{X}=4.00$) ve şiirlerde ele alınan temanın şiirin bütününde işlenmiş olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle ders kitabındaki şiirler, öğrencinin gelişimini destekleme açısından benimsenen eğitim felsefesi ve uygulanan programlarla örtüşmektedir.

Tablo 5: Şiirlerin iletiler yönünden değerlendirilmesi

Maddeler	$\bar{X}$						Genel
	Ş1.L1	Ş2.E1	Ş3.P1	Ş4.L2	Ş5.E2	Ş6.S1	
18. Çocuğun gelişim özelliklerine uygundur.	4.00	4.00	4.00	3.67	4.00	4.00	3.95
19. Temayla uyumludur.	4.00	4.00	4.00	3.67	4.00	4.00	3.95
20. İletilerin aktarım biçimleri şiirin anlam yapısını güçlendirecek şekilde belirlenmiştir.	3.50	4.00	4.00	3.33	4.00	4.00	3.81
Σ	11.50	12.00	12.00	10.67	12.00	12.00	11.71

Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerin iletiler açısından incelenmeleri sonucunda en düşük puanı Ş4.L2 ($\Sigma=10.67$), en yüksek puanı Ş2.E1, Ş3.P1, Ş5.E2 ve Ş6.S1 ($\Sigma=12.00$) almıştır. Tablo 5 incelendiğinde iletiler konusunda incelenen şiirlerin hepsinin tüm kriterlerde yüksek düzeyde yeterli olduğu söylenebilir. Bu açıdan şiirlerdeki iletilerin 5. sınıf öğrencilerin seviyesine ve bulunduğu şiirin temasına uygun, aktarım biçimlerinin şiirin anlam yapısını güçlendirecek şekilde olduğu ifade edilebilir. İletilerin şiir yapısına, 5. sınıf öğrencilerin duyuş, düşünüş ve kavrama düzeylerine ve estetik gelişimlerine uygun aktarım özelliğine sahip olması, eğitsel açıdan hedeflenen bilgi ve becerilere ulaşılmasında anahtar görevindedir. İncelenen 5. sınıf ders kitabında yer alan şiirlerin bu görevi büyük ölçüde yerine getirdiği ifade edilebilir.

Tablo 6: Şiirlerin resim yönünden değerlendirilmesi

Maddeler	$\bar{X}$						Genel
	Ş1.L1	Ş2.E1	Ş3.P1	Ş4.L2	Ş5.E2	Ş6.S1	
21. Çocuğun seviyesine uygundur.	4.00	3.00	3.67	3.00	4.00	4.00	3.61
22. Konu ile uyumludur.	4.00	3.50	3.67	2.67	4.00	4.00	3.64
23. Çocuğun görsel analiz, kavrama, yorumlama gibi becerilerini	4.00	3.00	3.33	1.67	4.00	4.00	3.33
24. Çocuğun bütünsel gelişimini destekleyici niteliktedir.	4.00	3.00	3.67	2.00	3.50	4.00	3.36
Σ	16.00	12.50	14.34	9.34	15.50	16.00	13.94

Tablo 6'ya göre resim açısından incelenen şiirler içerisinde Ş4.L2 ($\Sigma=9.34$) en düşük, Ş1.L1, ve Ş6.S1 ($\Sigma=16.00$) en yüksek puanı almıştır. İncelenen şiirlerin, resim boyutundaki tüm kriterler açısından yüksek düzeyde yeterli oldukları ifade edilebilir. Bu açıdan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerle ilişkili resimlerin 5. sınıf öğrencilerinin seviyelerine uygun, ilişkili oldukları şiirlerin konusuyla uyumlu, öğrencilerin görsel analiz, kavrama, yorumlama gibi becerilerini ve bütünsel gelişimlerini destekleyici nitelikte olduğu yorumu yapılabilir. 2019 TUDÖP'ün benimsediği eğitim anlayışına göre öğrencilerin sadece dilsel metinleri anlama ve değerlendirme becerileri kadar görsel metinleri de anlamlandırma ve çözümleme becerilerinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu açıdan ders kitabındaki şiirlerle ilişkili resimlerin, şiiri tamamlayıcı bir özellik gösterdiği ancak öğrencilerin görsel analiz, sentez ve kavrama gibi üst düzey bilişsel becerilerini ve bütünsel gelişimlerini destekleme noktasında biraz daha geliştirilmesi gerektiği ifade edilebilir. Özellikle bu konuda düşük puan alan şiirlere ait resimlerin, 5. sınıf öğrencilerinin gelişim özelliklerine göre seviyelerinin altında olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Özellikle resimler belirlenirken bu noktalarda biraz daha titiz davranılması, öğrencilerin üst düzey becerilerini sadece görsel açıdan değil yazılı ve sözlü

metinleri kavrama ve analiz etme becerileriyle bütünsel gelişimlerinin desteklenmesine katkı sağlayacaktır.

Tablo 7: Şiirlerin değerlendirilmesi

Şiirler	$\bar{X}$	Σ	Yeterlik Düzeyi
Ş1.L1	3.60	91.50	İyi
Ş2.E1	3.60	93.50	İyi
Ş3.P1	3.92	102.01	İyi
Ş4.L2	3.22	85.68	İyi
Ş5.E2	3.87	100.50	İyi
Ş6.S1	3.77	98.50	İyi
$\bar{X}$	3.66	95.28	İyi

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerin çocuk edebiyatı açısından incelenmesine dair genel bir sonuç sunan Tablo 7'ye göre, şiirlerin genelinin çocuk edebiyatı kriterlerine göre yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Dolayısıyla incelenen şiirlerin öğrencilerin ana dili becerilerinin yanında zihinsel, duyuşsal, devinsel, estetik gelişimlerini desteklediği, üst düzey düşüncelerini sağladığı, onların derse olan ilgi, tutum ve motivasyonlarını olumlu yönde etkilediği ifade edilebilir. Bu konuda en düşük puanı Ş4.L2 ($\Sigma=85.68$) alırken en yüksek puanı Ş3.P1 ($\Sigma=102.01$) almıştır. Ş4.L2 şiirinin bu kadar düşük bir puan alması 5. sınıf seviyesinin biraz altında bir düzeye sahip olmasından kaynaklanabilir. Çünkü şiirler 5. sınıf öğrencilerinin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin seviyesinin altında olan şiirlerin onların gelişimlerine pek katkı sağlamayacağı söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerin biçim açısından incelenmesi sonucunda şiirlerin genelinin ses tekrarları konusunda yeterli olmalarına karşın, ölçü ve rediflerle ahenk oluşturma açısından bazı şiirlerde sorunlar olduğu söylenebilir. Şiirlerin genelinin biçim açısından yeterli düzeyde oldukları belirlenmiştir. Özellikle belli bir nazım birimi, nazım şekline sahip olma, kafiye ve ses tekrarlarını kullanma konularında yüksek düzeyde yeterli oldukları ifade edilebilir. Biçimsel özellikleri itibarıyla güçlü bir ritme sahip olan, dilin oyunbazlığı ve gücünü ortaya koyan şiirler, öğrencilerin zevk duyarak, rahat bir psikolojiyle derse katılmalarını sağlamaktadır (Hadaway ve diğerleri, 2001, s. 804). Bu açıdan ders kitabına alınan şiirlerin öğrencilerin fonetik farkındalıklarını, estetik, zihinsel, duyuşsal, dilsel gelişimlerini ve derse karşı olumlu tutumlarını destekleyici özelliklere sahip oldukları yorumu yapılabilir. Güçlü vuruşlar ve seslerle dokunaklı, kinestetik, jestselle ve görsel bağlantılar yaratan şiir, öğrencilerin duyuşsal ve bilişsel becerilerini düzenlemeleri ve geliştirmelerine, varoluşsal kaygılarını düzenlemelerine yardımcı olmaktadır (Coats, 2013, s. 140). Nitekim ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilerin; kafiye, redif, ses tekrarları yardımıyla biçimsel açıdan güçlü ritme sahip olan şiirleri daha çok sevdikleri ve okumak istedikleri belirlenmiştir (Fisher ve Natarella 1982, s. 352).

Ders kitabındaki şiirler dil ve üslup açısından ele alındığında genel olarak şiirlerin yeterli oldukları söylenebilir. Bu açıdan şiirlerin çocuğa görelilik ilkesine uygun, ana dili bilincini destekleyen, eğitsel açıdan uygun olmayan ifadeler içermeyen, öğrencilerin seviyesine göre

edebi sanatlarla ve düşündürücü öğelerle onların gelişimlerini yeterli düzeyde destekleyen özellik gösterdikleri ifade edilebilir. Şirin'e göre (2016, s. 30) çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun dil, kişilik, bilişsel ve sosyal gelişimlerini destekleyerek duygu, düşünce, hayal ve estetik gelişimini sağlamalıdır. Bu kapsamda çocuk edebiyatı metinleri çocuğun gelişim özelliklerine uygun olarak çocuğun bütünsel gelişimini desteklemeli, özellikle hayal etme, düşünme, kavrama becerilerini geliştirirken eğlenmesine ve ana dilinin inceliklerini fark etmesine olanak sağlamalıdır (Sever, 2006, s. 50). Başka bir araştırmada 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin eleştirel düşünme ve yaratıcılık becerilerini geliştirme konusunda yetersiz kaldığı, düşünme becerilerine gereken önemin verilmediği belirtilmiştir (H. Demir ve Ö. Baş, 2019, s. 1001). Benzer bir şekilde ilkökul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde Türkçenin anlatım olanakları ve ifade gücünü gösteren farklı türden cümleler ve söz dizimlerinin kullanılmamasına karşın, kaba ifadelere yer verilmediği ve metinlerin dil ve anlatım yönünden nitelikli olduğu belirlenmiştir (Merdane, 2019, 170). Ders kitabında yer alan bazı şiirlerin 5. sınıf öğrencilerin kelime hazinelerinin gelişimini destekleme ve edebi sanatlar noktasında biraz geride kaldığı belirlenmiştir. Bu durumun nedeni, bazı şiirlerin öğrencilerin seviyelerinin altında olmasıdır. Thomas (1986, s. 162), ortaokul düzeyindeki ders kitaplarında, öğrencilerin ilgisini çekebilecek şiirlerin kullanılması yoluyla akademik motivasyon ve gelişimin artırılabileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla hem dil gelişimleri hem de akademik motivasyon ve gelişimleri adına öğrencilerin seviyelerine uygun ve ilgilerini çekebilecek şiirlerin belirlenmesi gerekmektedir. Başka bir çalışmada 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki bazı metinlerde anlamı bilinmeyen kelimelerin fazla olmasının anlamayı zorlaştırdığı ve bu durumun çocuğa yönelik ilkesine ters düştüğü belirtilmiştir. (Danışman, 2019, s. 128). 2005 TUDÖP'e göre hazırlanmış ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki sözcüklerin kullanım sıklıklarının öğrencilerin kelime hazineleriyle %37-%43 arasında farklılaştığı bulunmuş ve Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime hazinesi açısından herhangi bir planlama ve değerlendirmeye göre seçilmediği belirlenmiştir. (Karadağ ve Kurudayıoğlu, 2005, s. 435). Bu durum öğrencilerin sözcük dağarcıklarının geliştirilmesi ve zenginleştirilmesini olumsuz etkileyerek Türkçe dersinin temel kazanımlarına ulaşılmasını zorlaştırmaktadır.

İncelenen şiirlerin millî değerleri destekleme açısından yeterli olduğu belirtilebilir. Konu ve tema açısından şiirlerin; 5. sınıf öğrencilerine yönelik, evrensel değerleri destekleme, 2019 TUDÖP ile uyumlu olma, öğrencilerin merak duygularına ve kişiliklerine katkı sağlama açılarından yüksek düzeyde yeterli olduğu ifade edilebilir. Elde edilen bulgularla benzer nitelikte ilkökul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin tema açısından TUDÖP ve çocuk edebiyatı metinleriyle uyumlu nitelikte olduğu belirlenmiştir (Merdane, 2019, 168). Millî değerler noktasında bazı şiirlerin yetersiz puan almalarının nedeni, evrensel değerleri desteklemekle beraber millî değerleri ön plana çıkarıcı bir konuya sahip olmamalarıdır. Nitekim çocuk edebiyatı ürünleri toplumun açık ve gizli değerlerinin ve özellikle çok kültürlü toplum yapısında kültürel çeşitliliğin getirdiği değerlerin kazandırılmasına katkı sağlamalıdır (Saracho, 2014, s. 144). Bu doğrultuda Aslan ve Karaman Kepenekçi'nin (2008, s. 119) gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda insancılık, hoşgörü, farklılıklara saygı, dostluk, dayanışma gibi evrensel değerlerin Fransızca ders kitabına göre Türkçe ders kitabında daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Ek olarak Türkçe ders kitaplarının incelendiği bir çalışmada bazı metinlerde yoğun olarak sosyal değerlere yer verme açısından bazı metinlerin bu konuda eksik kaldığı ve bu nedenle temalar arasında dengesiz bir dağılım olduğu belirlenmiştir (Temizkan ve diğerleri, 2020, s. 790). Evrensel değerlerin kazanımı bir sanatçının yazma amacı dışında olmasına karşın

ders kitabı editörleri ve yazarlarının, metinlerin eğitsel ve edebî açıdan yeterli, evrensel değerler açısından ise ideal olmasına dikkat etmeleri gerektiğini belirten Somuncu (2008, s. 114), 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki edebî metinlerin evrensel değerler açısından yeterli olduğunu belirlemiştir.

Türkçe ders kitabındaki şiirlerde verilen iletilerin, aktarım biçimi yönünden şiirin anlam yapısını güçlendirecek bir nitelik gösterdiği, 5. sınıf öğrencilerin seviyesine ve buldukları şiirin temasına uygun olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla şiirlerin; 5. sınıf öğrencilerinin estetik gelişimlerine, duyuş, düşünüş ve kavrama düzeylerine uygun özellik gösterdiği söylenebilir. Benzer bir şekilde 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerin, mesajların eksiksiz ve anlaşılabilir iletilmesini sağlayan bağdaşıklık unsurlarını taşıdığı görülmüştür (Gözlet, 2018, s. 77). 8. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metnin bağdaşıklık ölçütlerini sağladığı; duru, açık ve anlaşılır bir dille yazılmasının öğrencilerin okuma haz ve motivasyonlarını destekleyici özellikte olduğu belirtilmiştir (Şeref ve diğerleri, 2020, s. 102). 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerin metinsellik ölçütlerine uygun olduğu ancak yeni bilgi verme açısından yetersiz olduğu ve bazı şiirlerin 5. sınıf öğrencilerin ilgisini çekemeyecek nitelikte olduğu belirlenmiştir (Türkben, 2018, s.981). Dil ve kültür birbiriyle ilişkili olduğu için dil eğitimi amacıyla ders kitaplarında yer alan metinlerin örtük olarak kültürel değerleri de içermeleri gerektiği belirtilmiştir (Wu, 2010, s. 143). Bu doğrultuda 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde aktarılan değerlerin, TÜDÖP'te belirtilen değerlerle uyumlu olduğu belirlenmiştir (Padem ve Aktan, 2014, s. 20).

Resimlerin 5. sınıf öğrencilerinin seviyelerine uygun, ilişkili oldukları şiirlerin konusuyla uyumlu, öğrencilerin görsel analiz, kavrama, yorumlama gibi becerilerini ve bütünsel gelişimlerini destekleyici nitelik gösterdikleri söylenebilir. Benzer şekilde 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlere ait resimlerin, metinlerin içeriğine uygun olarak seçildiği, öğrencilerin görsel dünyasını, okuduğunu anlama becerisini ve öğrencinin tahmin gücünü geliştirecek nitelikte olduğu belirlenmiştir (Demirel ve diğerleri, 2018, s. 240). Ancak öğrencilerin üst düzey bilişsel becerileriyle bütünsel gelişimlerini destekleme konusunda bazı şiirlere ait resimlerin yetersiz oldukları söylenebilir. Bu durum, söz konusu resimlerin, 5. sınıf öğrencilerinin gelişim düzeylerinin altında olmasından kaynaklanmaktadır. Türkçe öğretmenleriyle olgubilimsel desende gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcılar ders kitabındaki bazı metinlerle görsellerin birbiriyle ilgisiz olduğunu (Aslan ve Engin, 2019, s. 89) ve 5. sınıf ders kitabındaki metinlere ait resimlerin ilgi çekici olmadığını belirtmişlerdir (Kabadayı, 2010, s. 47). 5. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerde kullanılan fotoğrafların ilgili metinlerin içeriklerine uygun olmasına karşın bazı resimlerde kullanılan çizimlerin basit düzeyde yapıldığı ve resimde bulunan unsur tam olarak yansıtamadığı belirtilmiştir (Danışman, 2019, s. 131-132). Ders kitabında yer alan resimler, yazılı metinlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamakta (Gavora, 2014, s. 289), renkleriyle öğrencilerin dikkatini çekmekte ve okuma motivasyonunu desteklemektedir (İşcan ve Cımbız, 2018, S. 160). Nitekim ders kitaplarındaki metinler çocukların derse olan ilgilerini artırma ve dersin kazanımlarını gerçekleştirme bakımından önemli bir role sahip olsa da görsel tasarımı uygun bir şekilde yapılan metinler öğrencilerin görsel hafızasının gelişimine katkı sağlayacaktır. (Danışman, 2019, s. 133).

Öneriler

5. sınıf ders kitabında yer alan bazı şiirlerin redif ve kafiye ile ahenk oluşturma ve edebî sanatların öğrenci seviyesine uygunluğu konularında eksik olduğu belirlenmiştir. Özellikle 5.

sınıf öğrencilerin seviyeleri göz önüne alındığında kafiye ve rediflerle oluşturulan ahengin; onların derse olan motivasyonlarını sağlaması, estetik, duyuşsal ve dilsel gelişimlerini desteklemesi açısından önemli olduğunu belirtmek gerekir. Şiirlerde kullanılan edebî sanatların öğrenci seviyesinin altında olması onların gelişimlerine yeterince katkı sağlayamayacağı gibi, ilgilerinin azalmasına da neden olabileceği düşünülmektedir. Bu sanatların öğrenci seviyesinin üstünde olması okuma ve anlamayı zorlaştıracığından derse karşı olumsuz tutumlara, motivasyon eksikliğine ve başarısızlığa neden olabileceği söylenebilir. Dolayısıyla ders kitabında yer alacak şiirler belirlenirken edebi sanatlar açısından seviyeye uygunluğuna, redif ve kafiye konusunda yeterli olmasına dikkat edilmelidir.

Dünya genelinde meydana gelen değişim ve gelişimlerin etkisiyle eğitsel açıdan görsel metinlerin de dilsel metinler kadar önem taşıdığı ifade edilebilir. Bu bağlamda ders kitabında yer alan şiirler, biçim ve içerik açısından çocuğa görelilik ölçütlerini sağladığı kadar şiirlerle ilişkili olarak yer verilen görsellerin de çocuğa görelilik ölçütlerine uygun nitelikte olması gerekmektedir. Ders kitaplarında yer verilen şiirlerle ilişkili resimlerin; öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun, ilgilerini çekebilecek, bilişsel becerilerini kullanmalarını sağlayacak, bütünsel gelişimlerini destekleyebilecek nitelikte olmasına dikkat edilmelidir. Böylece öğrencilerin; kavrama, çıkarım yapma, analiz, sentez ve uygulama gibi üst düzey bilişsel becerileri, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma gibi 21. yy becerileri ve estetik gelişimleri desteklenebilecektir.

Kaynaklar

- Akçay, S. ve Baş. B. (2015). Samet Behrengi'nin hikâyelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 77-90.
- Aksan, D. (1999). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2003). *Cumhuriyet döneminden bugüne örneklerle şiir çözümlemeleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Altuntaş, İ. (2018). *Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin imgesel dil kullanımı açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, A. ve Engin, A. O. (2019). 5. sınıf Türkçe ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2019(13), 67-94.
- Aslan, C. ve Karaman-Kepenekçi, Y. (2008). Human rights education: A comparison of mother tongue course books in Turkey and France. *Med Journal*, 8(1), 101-124. https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/21742/1/Aslan_et_al_13-1_2008.pdf
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 257.
- Cımbız, A. T. (2018). *Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Coats, K. (2013). The Meaning of Children's Poetry: A Cognitive Approach. *International Research in Children's Literature*, 6(2), 127-142.
- Çapoğlu, E. ve Okur, A. (2015). Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 90-104

- Danışman, T. (2019). *2018-2019 eğitim öğretim yılında okutulan beşinci sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- De Beaugrande, R. A. and Dressler, W. U. (2002). *Introduction to text linguistics* (Vol. 1). London: Longman. Digitally reformatted 2002. Original 1981. http://www.beaugrande.com/introduction_to_text_linguistics.htm (1 / 21) [29-07-2008 15:12:04]
- Demir, H. ve Baş, Ö. (2019). Türkçe ders kitabındaki metinlerin eleştirel düşünme ölçütlerini karşılaması üzerine nitel bir araştırma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(2), 983-1006.
- Demir, S. ve Sinan, A. T. (2016). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin anlam yapıları üzerine bir değerlendirme. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1324-1342.
- Demirel, Ş. ve Kökçü, Y. (2019). 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin estetik unsurlar açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 64, 515-533.
- Demirel, Ş.; Kökçü, Y. ve Akbaba, R. S. (2018). 5. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından incelenmesi. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 8(2), 224-243
- Dilidüzgün, Ş. (2010). *Metindilbilim ve Türkçe öğretimi: Uygulamalı bir yaklaşım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Doğan, F. D. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin metinsellik ölçütleri bağlamında çözümlenmesi ve bu şiirlerin metinselliğine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Ercan, A. N. (2014). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin şekil, tema ve tür açılarından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(2), 15-27.
- Fisher, C. J. and Natarella, M. A. (1982). Young children's preferences in poetry: A national survey of first, second and third graders. *Research in the Teaching of English*, 16(4) 339-354.
- Gavora, P. (2014). Learning to learn from the course book: the case of novice course book learners. *Studia Edukacyjne*, 287-301.
- Gözlet, D. (2018). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin bağdaşıklık ve tutarlılık özellikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Gülyüz, H. (2006). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Hadaway, N. L.; Vardell, S. M. and Young, T. A. (2001). Scaffolding oral language development through poetry for students learning English. *The Reading Teacher*, 54(8), 796-806.
- İşcan, A. ve Cımbız, A. T. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 250-272.
- Kabadayı, H. İ. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğretmenlerinin Türkçe ders kitapları hakkındaki görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 42-50.
- Karaca, Ş. (2013). *Türk edebiyatında çocuk: Millî kimlik inşası (1900-1923)*. Kesit.

- Karadağ, Ö. ve Kurudayıoğlu, M. (2005). 2005 Türkçe programına göre hazırlanmış ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarının kelime hazinesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 423-436.
- Karagöz, Y. (2017). *SPSS ve AMOS uygulamalı nitel-nicel-karma bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Karakuş, Ö. F. (2019). *2018 ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki şiirler üzerine tematik bir inceleme ve şiirlerin ilgili programdaki kazanımlara uygunluğuna ilişkin bir değerlendirme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Kılınç, B. S. (2014). *Mevlâna İdris Zengin'in hikâye ve masallarındaki iletiler ve bu iletilerin Türkçe eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Kırkkeseli, Ö. (2017). *8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiir ve okuma metinlerinin kültürel öğeler açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Kiliç, S. (2015). Kappa test. *Psychiatry and Behavioral Sciences*, 5(3), 142.
- Korkut, E. (2015). Metin dil bilimi ve dil öğretimi. E. Korkut ve İ. Onursal Ayırır (Ed.). *Dil bilimleri ve dil öğretimi*. Ankara: Seçkin.
- Merdane, F. (2019). *İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Nitelikleri Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk edebiyatı: yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 394-422.
- Padem, S. ve Aktan, O. (2014). İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerlerin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 5-24.
- Piaget, J. (2016a). *Çocuğun gözüyle dünya*. (Çev. İ. Yerguz). Ankara: Dost Kitabevi.
- Piaget, J. (2016b). *Zeka psikolojisi*. (Çev. İ. H. Yılmaz). Ankara: Pinhan Yayıncılık.
- Piaget, J. (2017). *Çocukta dil ve düşünme*. (Çev. S. E. Siyavuşgil ve Y. T. Günaydın). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Saracho, O. N. (2014). Handbook of research on the education of young children. B. Spodek ve O. N. Saracho (ed.). *Views and Issues in Children's Literature*. London: Routledge.
- Sever, S. (2006). Çocuk edebiyatı öğretimi nasıl olmalıdır? II. *Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*'nda sunulan bildiri. (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara/TÜRKİYE, 4-6 Ekim 2006) Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2006, 41.
- Somuncu, S. (2008). *İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki edebî metinlerin temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Şeref, İ.; Karagöz, B. ve Ardıç, İ. K. (2020). Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin metinsellik özellikleri: Lao Tzu'nun 'Acele Karar Vermeyin' öyküsü örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(73), 92-104.

- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve çocuk edebiyatı edebiyatın amacı ve işlevi. *Türk Dili Dergisi*, CX (780), 12-31.
- Temizkan, M.; Yırtıcı, E. ve Ergün, A. (2020). Türkçe ders kitaplarında sosyal değerlerin görünümü. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(2), 769-794.
- Thomas, R. L. (1986). *The influence of a poetry-enriched environment on the poetry preferences and responses of sixth-grade children: A librarian-teacher collaboration*. Unpublished doctoral dissertation The Ohio State University, Ohio.
- Türkçe Dersi Öğretim Programı* (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). (2019). T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Türkben, T. (2018). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 961-986.
- Vygotsky, L. S. (2018). *Düşünce ve dil*. (Çev. B. Erdoğan). Ankara: Roza Yayınevi.
- Wu, J. (2010). A content analysis of the cultural content in the EFL course books. *Canadian Social Science*, 6(5), 137-144.
- Yalçın, A. (2012). *Türkçe öğretim yöntemleri: Yeni yaklaşımlar*. (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2012). *Çocuk edebiyatı*. (6. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yeşilyurt, S. ve Çapraz, C. (2018). A road map for the content validity used in scale development studies. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 251-64.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112).

Ortaokul Türkçe Ders Kitabındaki Şiirlere Yönelik Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı

	Özellikler	YETERLİ →→→		←←← YETERSİZ	
		(4)	(3)	(2)	(1)
BİÇİM	1. Belli bir nazım birimi vardır.	Bir nazım birimi kullanılmış ve şiir boyunca buna bağlı kalmıştır.	Birden fazla nazım birimi kullanılarak bir örüntü oluşturulmuştur.	Belli bir nazım birimi yoktur. Mısra birlikleri az da olsa birbirine yakındır.	Herhangi bir kalıplaşmış nazım türüne bağlı kalmamıştır.
	2. Belli bir nazım şeklinde yazılmıştır.	Belli bir nazım şeklinde yazılmış. Kullanılan yazım şeklinin tüm özelliklerine bağlı kalmıştır.	Bir nazım şeklinde yazılmış olsa da o nazım şeklinden küçük bazı farklılıklar göstermektedir.	Belli bir nazım şekline bağlı kalmamıştır. Anımsattığı bazı nazım şekilleri vardır.	Hiçbir nazım şekline uygun değildir.
	3. Ölçü kullanılmıştır.	Tüm mısralarda hatasız olarak aynı ölçü kullanılmıştır.	Belli bir ölçüde yazılmış ancak bir-iki mısrasında küçük hatalar vardır. Şiirin birimleri ayrı ölçülerle yazılmıştır.	Şiirin bazı birimleri ölçülü bazı birimleri ölçsüzdür.	Hiçbir ölçü türüne bağlı kalmamış, tamamen serbest yazılmıştır.
	4. Kafiye kullanılmıştır.	Şiirin tamamında belli bir kafiye örüntüsü kullanılmıştır.	Şiirin genelinde belli bir kafiye örüntüsü göze çarpmaktadır. Ancak bir-iki mısradaki uyum bozulmuştur.	Şiirin bazı mısraları kendi içinde kafiyeli bazıları kafiyesizdir.	Şiirde hiç kafiye kullanılmamıştır.
	5. Redif kullanılmıştır.	Şiirin tamamında rediflerle oluşturulan bir ahenk vardır.	Rediflerle belli bir ses örüntüsü oluşturulmasına karşın bir iki mısradaki uyum sağlanamamıştır.	Bazı mısralarda rediflerle ahenk oluşturulurken çoğu mısralarda bu sağlanamamıştır.	Şiirde hiç redif yoktur.

	Özellikler	YETERLİ →→→ (4)	→→→ (3)	←←← (2)	←←← YETERSİZ (1)
	6. Ses tekrarlarına başvurulmuştur.	Şiirin bütününde ses tekrarları yoğun bir şekilde kullanılarak belli bir ahenk oluşturulmuştur.	İki-üç ses tekrarı vardır ya da ses tekrarları şiirin bir biriminde yoktur.	Bir-iki ses tekrarı vardır ya da ses tekrarları çoğu birimlerde yoktur.	Ses tekrarlarıyla ahenk oluşturulmamıştır.
DİL VE ÜSLUP	7. Çocuğun kelime hazinesini geliştirebilecek niteliktedir.	Yeni öğrenilebilecek kelimeler yaklaşık olarak şiirin %5'ini oluşturmaktadır.	Çocuğun öğrenebileceği kelime şiirin %6'sından fazla ya da %3'ünden azdır.	Çocuğun öğrenebileceği bir-iki kelime vardır. Ya da bilemeyeceği kelimeler şiirin %10'undan fazladır.	Çocuğun bilmeyeceği kelimelere hiç yer verilmemiş ya da şiiri anlamayacağı düzeyde bilmediği kelimelere yer verilmiştir.
	8. Çocukta ana dil bilincinin oluşmasına katkı sağlamaktadır.	Okuma motivasyonunu destekleyecek nitelikte etkili bir dile sahiptir. Ana dilinin güzelliklerini yansıtmaktadır.	Dil becerilerini destekleyen etkili bir anlatımı vardır. Ancak ana dilde karşılığı olan yabancı sözcükler kullanılmıştır.	Okuma becerisini desteklemektedir. Fakat ana dili özelliklerini yansıtmaya ve dilin etkili kullanımını açısından yetersizdir.	Dilin güzelliklerini yansıtmayan, çocuğun dil gelişimini ve okuma hazasını olumsuz etkileyecek niteliktedir.
	9. Çocuğun seviyesine uygun edebi sanatlar kullanılmıştır.	Çocuğun seviyesine uygun edebi sanatlar gerektiği kadar kullanılmıştır.	Benzetme, aktarma, tezat gibi edebi sanatlara yer verilmiş. Ancak bu sanatlar çocuğun anlamasını biraz zorlaştırmaktadır.	Az da olsa bir-iki edebi sanat vardır ve bu sanatlar çocuğun seviyesine uygun değildir.	Hiç edebi sanat kullanılmamıştır.
	10. Kaba söz kullanılmamıştır.	Kaba söz ve eğitsel olarak uygun olmayan sözlere yer verilmemiştir.	Kaba söz kullanılmamış ancak şiirin derin yapısından uygun olmayan anlamlar çıkarılmaktadır.	Kaba söz yer alsaydı örnek olacak nitelikte değildir.	Kaba sözler ve eğitsel olarak uygun olmayan ifadeler vardır.
	11. Dil ve üslup açısından çocuğa görelerdir.	Çocuğa göre, açık, akıcı, duru, içten, tutarlı ve özgündür.	Çocuğa göre, açık, akıcı, duru, içten, tutarlı ve özgün ölçütlerinden dördüne uyulmuştur.	Çocuğa göre, açık, akıcı, duru, içten, tutarlı ve özgün ölçütlerinden ikisine uyulmuştur.	Çocuğun seviyesine uygun değildir. Açık, akıcı, duru, içten, tutarlı ve özgün değildir.
	12. Düşündürücü öğelere yer verilmiştir.	Çocuğun seviyesine göre düşündürücü öğeler yeterince kullanılmıştır. Eleştirel, yaratıcı, empatik düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerini desteklemektedir.	Çocuğun seviyesine uygun eleştirel, yaratıcı, empatik düşünme gibi becerilerini destekleyecek nitelikte fakat az kullanılmıştır	Çocuğun seviyesinin altında, gelişimini destekleyecek nitelikte değildir. Çocuğun yaratıcı, analitik, metabilşsel becerilerini desteklememektedir.	Düşündürücü öğeler hiç yoktur.
	13. Çocuğun seviyesine uygundur.	Çocuğun seviyesine uygun, motivasyonunu destekleyecek niteliktedir. Yeterince ilgi çekicidir.	Çocuğa görelerdir fakat yeterince ilgi çekici değildir.	Çocuğun seviyesinin altında ve gelişimine katkı sağlamayacak niteliktedir. İlgi çekici değildir.	Çocuğun seviyesine uygun değildir. Psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek niteliktedir.
KONU VE TEMA					

Özellikler	YETERLİ →→→ →→→ ←←← ←← YETERSİZ (1)			
	(4)	(3)	(2)	(1)
14. Çocuğun merak duygusunu canlı tutacak niteliktedir.	Yardımcı fikirlerle desteklenerek çocuğun merak duygusunu canlı tutmakta ve okuma tutumunu, araştırma isteğini olumlu yönde desteklemektedir.	Merak duygusu ve okuma isteği uyandırmakla birlikte bu çocuğun araştırma isteği ve yaratıcılığını destekleyici düzeyde değildir. Yardımcı fikirlerle mantık zinciri oluşturulmuştur.	Merak duygusu uyandırmakla birlikte çocuğun araştırma isteği ve yaratıcılığını destekleyici düzeyde değildir. Yardımcı fikirler yeterince geliştirilmemiştir.	Hiç merak uyandırmamaktadır. Yardımcı fikirlerle desteklenememiştir.
15. Evrensel değerleri desteklemektedir.	İnsan, hayvan, tabiat sevgisi, yardımlaşma gibi evrensel değerlere çocuğun insani duygularını geliştirecek düzeyde yer verilmiştir.	Çocuğun evrensel değerleri benimsemesini sağlayacak düzeyde yer almamıştır.	Sevgi, yardımlaşma gibi evrensel değerlere yer verilmemesine karşın bu değerlerle çelişen korku, nefret gibi duygular yer almaktadır.	Evrensel değerlere yer verilmemiştir.
16. Millî değerleri desteklemektedir.	Çocuğun kültürel kimliğinin oluşumunu sağlayacak düzeyde millî değerlere yer verilmiştir. Bu değerler evrensel değerlerle örtüşmektedir.	Millî değerler kullanılmış olsa da çocukta millî kültür bilincini oluşturacak düzeyde değildir.	Şiirde millî değerlere yer verilmesine karşın bu değerlerle çelişen ifadeler bulunmaktadır.	Millî değerleri olumsuz etkileyecek öğelere yer verilmiştir. Millî değerlere yer verilmemiştir.
17. Çocukların kişiliğini geliştirecek niteliktedir.	Çocuğun kişilik gelişimini desteklemektedir.	Çocuğun kişilik gelişimini desteklemektedir ancak yeterli değildir.	Çocuğun kişilik gelişimini desteklememektedir.	Çocukların kişilik gelişimine zarar veren öğeler vardır.
18. Tema, TUDÖP ile uyumludur.	Tema TUDÖP ile tamamen uyumludur.	Tema TUDÖP'teki temalara yakındır.	TUDÖP'teki temalar işlenmemekle birlikte, biraz da olsa TUDÖP'le ilişkilendirilebilecek niteliktedir.	Tema TUDÖP'teki temalara aykırıdır.
19. Tema şiir bütüne işlenmiştir.	Tema şiire başarıyla işlenmiş. Şiirle bütünleşmiştir.	Tema şiire yeterince işlenmemiştir.	Tema şiiri basitleştirecek düzeyde açık verilmiştir.	Tema şiirin bütününe işlenmemiştir.
20. Çocuğun gelişim özelliklerine uygundur.	Zihinsel, psikolojik ve duyuşsal gelişim özellikleri açısından çocuğa göredir.	Zihinsel duyuşsal ve psikolojik gelişim düzeyinden ikisine uygundur.	Zihinsel duyuşsal ve psikolojik gelişim düzeyinden birine uygundur.	Çocuğun zihinsel duyuşsal ve psikolojik gelişimine uygun değildir.
21. Temayla uyumludur.	İletiler temayla ve şiirle uyumludur. Anlatımı güçlendirmektedir.	İletiler temayla uyumlu ancak bir-iki ileti şiirin yapısını olumsuz etkilemektedir.	İletiler temayla uyumlu ancak şiirin konusuyla uyumlu değildir.	İletiler temayla alakasızdır.
22. İletilerin aktarım biçimleri şiirin anlam yapısını güçlendirecek şekilde belirlenmiştir.	İletiler anlatıma ve seviyeye uygun bir şekilde gerektiği ölçüde örtük ve doğrudan aktarılmıştır.	Şiirin anlam yapısına göre hem doğrudan hem örtük aktarım biçimi kullanılmaya çalışılmıştır. Ancak az da olsa anlamayı güçleştiren ya da şiiri basitleştiren aktarım biçimleri vardır.	Çocuğun anlama seviyesine uygun şekilde doğrudan ya da dolaylı aktarım biçimlerinden sadece biri tercih edilmiştir.	İletilerin hepsi ya okumayı sıkıcı hale getirecek kadar açık bir şekilde doğrudan ya da anlama sürecini olumsuz etkileyecek kadar kapalı bir şekilde tamamen örtük aktarılmıştır.

	Özellikler	YETERLİ →→ (4)	→→→ (3)	←←← (2)	←← YETERSİZ (1)
RESİMLER	23. Çocuğun seviyesine uygundur.	Çocuğun hayal dünyasını canlandırarak, ilgisini çekecek, okuma tutumunu olumlu yönde etkileyecek düzeydedir.	Resimler çocuğun gelişim seviyesine uygun fakat yeterince ilgi çekici değildir.	Resimler çocuğun seviyesinin biraz altında ya da üstünde olmakla birlikte ilgi çekicidir.	Çocuğun gelişim özelliklerine hiç uygun değildir. Çocuğun, okuma tutumunu olumlu yönde etkileyecek nitelikte değildir.
	24. Konu ile uyumludur.	Konuyla uyumlu ve şiiri tamamlar niteliktedir.	Konu ile uyumlu ancak şiiri yeterince yansıtmıyor.	Konu ile yeterince uyumlu değildir.	Konu ile alakasızdır.
	25. Çocuğun görsel analiz, kavrama, yorumlama gibi becerilerini destekleyici niteliktedir.	Görsel analiz, kavrama, yorumlama, yaratıcı ve eleştirel düşünme gibi üst düzey zihinsel becerilerini desteklemektedir.	Üst düzey becerilerden ikisini desteklemektedir.	Üst düzey becerilerden sadece birini desteklemektedir.	Üst düzey becerileri destekleyici nitelikte değildir.
	26. Çocuğun bütünsel gelişimini destekleyici niteliktedir.	Bilişsel, duyuşsal, estetik ve kişilik gelişiminin yanında resim yapma isteği uyandırarak devinsel gelişimi de desteklemektedir.	Çocuğun bilişsel, duyuşsal, estetik ve kişilik gelişimlerinden iki ya da üçünü desteklemektedir.	Çocuğun bilişsel, duyuşsal, estetik ve kişilik gelişimlerinden birini desteklemektedir.	Çocuğun gelişimine katkı sağlamamaktadır.

Extended Abstract

The poetry type attracts the attention of children due to its aesthetic features such as images, rhythm, harmony, and easily memorized structure. In this regard, its use in education supports personality development as well as linguistic, affective, and mental development. Therefore, the selection of poetry texts used in education is important for the development of the child. At this point, the texts should appeal to the child, the information and messages given must be compatible with the child's developmental characteristics and support the child's holistic development as well as his language development. All these put the principle of "child-appropriateness" in the foreground. Child-appropriateness includes whether a text is suitable for the child with its language, style, subject, theme, messages, presence of staff, and pictures.

This study is a qualitative research conducted with a document analysis method. The purpose of this research; is to find an answer to the question "Are the poems in the current 5th-grade Turkish coursebook published by the MEB Publications by the criteria of child-appropriateness?" Poems included in the 5th grade 254-page Turkish course book of MEB Publications, which were determined by purposeful and random sampling and used as teaching material in state schools in Elazığ in 2019-2020, were used as a study material. To evaluate the poems, the Analytical Rubric for the Poems in the Turkish Course Book at the secondary school level was developed by the researchers. To ensure the content validity of the created items, the opinions of 5 academicians and 3 Turkish teachers were consulted. Expert opinions were evaluated with Lawshe statistics. While one of the researchers analyzed the poems within the themes in the Turkish textbook twice with 30 days intervals, the other researcher analyzed 30% of the poems as an external controller. Correlation analysis was performed for the consistency between the scores and it was observed that 100% agreement was achieved. In addition, Cohen kappa test was applied with the formula " $\kappa = [\text{Pr}(a) - \text{Pr}(e)] / [1 - \text{Pr}(e)]$ " to ensure the durability of the data.

It can be said that the poems in the 5th-grade Turkish course book are generally sufficient according to the criteria of children's literature. Therefore, it can be stated that the poems examined to support the mental, affective, kinaesthetic, and aesthetic development of the students as well as their mother tongue skills, provide high-level thinking, and positively affect their interest, attitude, and motivation to the lesson. Ş3.P1 got the highest score in this regard, while Ş4.L2 got the lowest score. The reason why Ş4.L2 poetry gets such a low score may be due to its level just below the 5th-grade level. Because the poems were evaluated considering the developmental characteristics of 5th-grade students. Poems that are below the level of students will not contribute much to their development.

As a result of the study, it can be said that most of the poems are at a sufficient level according to the criteria of child-appropriateness. Therefore, it can be stated that the poems in the coursebook are supportive of the students' mother tongue skills as well as their holistic development, interest, attitude, and motivation to the course. It has been determined that some poems in the 5th-grade textbook are lacking in terms of creating harmony with redif and rhyme and the suitability of literary arts to the students' levels. The literary arts used in poetry are certainly below the student level, not only will it not contribute to their development, but it may also cause a decrease in their interest. Therefore, while determining the poems to be included in the textbook, care should be taken to be appropriate for the level in terms of literary arts, and sufficient in redif and rhyme. It is a fact that with the effect of the changes and developments taking place throughout the world, visual texts are at least as important as linguistic texts in terms of education. Particular attention should be paid to the fact that the pictures associated with poems in the textbooks are appropriate for the child's developmental level, can attract the child's interest, enable them to use their cognitive skills, and support their holistic development. Thus, the child's high-level cognitive skills, 21st-century skills, and aesthetic development will be supported.